

POĽSKO – SLOVENSKÉ REGIONÁLNE VZŤAHY A VÝVOJ MENŠINOVÝCH SLOVENSKÝCH ŠKÔL V POĽSKU V REGIÓNE HORNEJ ORAVY

Mária POTOČÁROVÁ

Anotácia: Štúdia sa zaoberá pozíciou menšinového (slovenského) školstva v regióne Hornej Oravy v Poľsku. Situácia a celkový stav rozvoja menšinového školstva sa hodnotí najmä z pohľadu historického vývoja spoločenských pomerov, ktoré ovplyvňovali nielen školskú politiku, ale v niektorých aspektoch sa v nej odrážal aj širšie chápaný vývin pedagogického myslenia v Poľsku. V priebehu zhruba vyše dvoch storočí (od 18. storočia po súčasnosť) sa udialo množstvo dejinných medzníkov v pohraničných poľsko – slovenských vzťahoch, ktoré poznačili aj fungovanie slovenských menšinových škôl v Poľsku. Odráža sa v nich územný a jazykový spor ovplyvňujúci najmä národnú identitu Slovákov. Príspevok sa zamýšľa nad významom a poslaním regionálnych menšinových škôl na tomto pohraničnom území medzi Poľskom a Slovenskom. Zdôrazňuje zjednocujúcu úlohu regionálnych menšinových škôl, ktoré podporujú dobré spolunažívanie a formovanie čestnej a občiansky otvorenej národnej (národnostnej) identity Slovákov žijúcich v Poľsku na území Hornej Oravy.

Kľúčové slová : regionálne menšinové školstvo v poľskej Hornej Orave, historické medzníky, funkcia menšinových škôl.

ÚVOD

Východiskom v tomto príspevku pre hodnotenie úrovne slovenských menšinových škôl z poľskej strany Oravy je zamyslenie sa nad obojstrannou historickou i súčasnou *situáciou a postavením poľskej národnostnej menšiny na Slovensku a slovenskej menšiny v Poľsku*. V časti štúdie sa bližšie zameriame na *historické pozadie poľsko- slovenských vzťahov*. Vyústenie týchto vzťahov

sa premietal do rôznych *premien vo vývoji regionálneho slovenského menšinového školstva* v pohraničnom území týchto susediacich štátov. Pozornosť venujeme analýze a hodnoteniu stavu slovenských menšinových škôl Hornej Oravy. V analýze budeme pritom vychádzať z podkladov a výskumných zistení spracovaných v dizertačnej práci Mariána Smondeka¹ ako aj z ďalšej rozširujúcej literatúry a tiež z výsledkov niektorých výskumných správ, ktoré mapovali situáciu v tejto problematike.

Rozptýlenie slovenskej národnostnej menšiny v Poľsku je spôsobené najmä historickým vývojom a tiež podobnosťou jazyka a spoločného slovanského pôvodu oboch národov. Ak vezmeme do úvahy celkové etnické zloženie obyvateľov v Poľskej republike tak nám údaj o počte slovenskej národnostnej menšiny evidovanej v Poľsku vychádza ako veľmi nepatrný. Slovenčina je uznaným regionálnym jazykom, ale je zahrnutá spolu v 0,6% s ďalšími regionálnymi jazykmi.² Rovnako a to isté môžeme tvrdiť aj o situácii poľskej národnostnej menšiny žijúcej na Slovensku. Vzhľadom aj na porovnávaný počet obyvateľov oboch štátov (zhruba 39 mil. poľského obyvateľstva ku 5 miliónovému obyvateľstvu Slovenska) tu vzniká aj pochopiteľný rozdielny záujem o podporu a rozvoj menšinového školstva v pohraničnom území. Historický rozdiel porovnania však spočíval najmä v tom, že Poliaci stáročia mali vlastné veľké a samostatné kráľovstvo a štát. Slováci na rozdiel od nich boli súčasťou Uhorska (Rakúsko – uhorskej monarchie). Slovensko až v 20. storočí získalo svoju samostatnosť v troch podobách štátoprávného usporiadania. V medzivojnovom období bolo Slovensko spolu s Čechmi súčasťou 1. Československej republiky. Počas II. svetovej vojny bol zriadený samostatný Slovenský štát. Novodobé povojnové usporiadanie štátu sa v smerovaní ustálilo v budovaní Československej socialistickej republiky. Bol to oficiálny názov socialistickeho štátneho útvaru na území dnešného Česka a Slovenska deklarovanej od 11. júla 1960 do 29. marca 1990. Aj z pohľadu tohto krátkeho súhrnu sa dá ľahko zdôvodniť veľká snaha a záujem Slovákov o podporu národnej identity, samostatnosti a hľadania priestoru nielen pre hospodársky a ekonomický rozvoj, ale aj pre vzrast kultúry a vzdelávania národa v Poľsku .

¹ Mgr. SMONDEK, Marián : *Slovenské menšinové školstvo na hornej Orave*. Dizertačná práca. Bratislava : Univerzita Komenského, Filozofická fakulta, 2014, 141 s.

² **Názov** Poľská republika (Rzeczpospolita Polska)
Hlavné mesto: Varšava (Warszawa)
Celková rozloha: 312 685 km²
Počet obyvateľov: 38 649 000
Etnické zloženie: 97,4 % Poliaci, 1,3 % Nemci; 0,7 % Bielorusi; **0,6 % Slováci**, Ukrajinci; Cigáni, Litovci, Česi, Tatari, Arméni, Židia
Konfesionálne zloženie: 89,9 % katolíci, 1,3 % pravoslávni; 8,8 % iné
Úradný jazyk: poľský, regionálne: nemecký, bieloruský, ukrajinský, litovský, slovenský

HODNOTENIE OBOJSTRANNÉHO POSTAVENIA A SITUÁCIE NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN – POĽSKEJ NA SLOVENSKU A SLOVENSKEJ V POĽSKU

1. Súčasnú *poľskú národnostnú menšinu na Slovensku* tvoria tí príslušníci, ktorí sem prišli v rôznom období za prácou alebo štúdiom, založili si tu rodiny a zostali tu žiť. Poľskú menšinu u nás predstavujú aj potomkovia osôb, ktoré sa na Slovensko dostali počas 2. svetovej vojny alebo bezprostredne po nej. V neposlednom rade za početnú poľskú menšinu u nás sa považujú najmä poľskí gorali zo slovensko-poľského pohraničia.

Do prvej svetovej vojny Poliaci na Slovensku nemali žiadne kultúrno-vzdelávacie organizácie ani poľské školy. *Poľská čítareň* bola prvou takouto inštitúciou, ktorá bola založená v roku 1925 pracovníkmi poľského konzulátu v Košiciach. Čítareň plnila funkciu knižnice, v ktorej sa sprístupňovali poľské knihy a pri nej vznikol aj *Krúžok poľskej mládeže a jej priateľov*.

Ďalšou organizáciou s podobným zameraním bol *Poľský krúžok v Bratislave* pôsobiaci v rokoch 1928 – 1938. Jeho činnosť bola zameraná na organizáciu kultúrneho života Poliakov na západnom Slovensku a aktivity, ktorých cieľom bolo zblížovanie medzi poľským a československým národom. V medzivojnovom období za 1. Československej republiky v roku 1931 na československých vysokých školách študovalo 2365 poľských občanov. Poľskí študenti založili v Československu študentský spolok s názvom *Poľská svojpomoc*. Filiálky tohto zväzu vznikli v Prahe, Brne a v Bratislave. V Bratislave spolok pôsobil pri Lekárskej fakulte Univerzity Komenského. Okrem toho v Bratislave existovali aj ďalšie inštitúcie, ktoré vznikli z československej iniciatívy a do ich činnosti sa aktívne zapojili Poliaci. Napríklad v roku 1933 bola založená *Poľsko-československá spoločnosť v Bratislave* a v roku 1936 vzniklo užšie zamerané zoskupenie tzv. *Slovensko-poľské hospodárske združenie v Bratislave*, ktoré však existovalo iba rok. Známy *Poľský inštitút*, ktorý fungoval počas rokov v ére socializmu bol otvorený v septembri r. 1950 a mal najskôr názov *Nové Poľsko*. Od roku 1982 získal nový názov a fungoval ako *Poľské informačné a kultúrne stredisko*. Po zmenách nežnej revolúcie 1989 aj Poľské informačné a kultúrne stredisko presne od 9. februára 1994 funguje znova pod názvom ako *Poľský inštitút* a spadá pod správu poľského Ministerstva zahraničných vecí. Treba poznamenať, že vlastne už od roku 1953 sídli na tej istej adrese na Námestí SNP 27 v Bratislave.

Úlohou inštitútu je šírenie informácií o Poľsku, popularizácia poľskej kultúry, prehľbovanie poľsko-slovenských vzťahov. Ťažiskovou formou realizácie cieľov sú výstavy v galérii – asi 12 expozícií ročne. Organizujú sa aj: koncerty, prednášky, projekcie filmov, autorské stretnutia, poetické večery, prezentácie kníh, vedecké semináre, stretnutia literátov, jazykovedcov a prekladateľov poľskej prózy a poézie – ročne sa vystrieda viac ako 180 podujatí. Inštitút organizuje

kurzy poľského jazyka. Knižnica Inštitútu obsahuje 10 000 kníh a 60 titulov časopisov. Podujatia inštitútu sa nekonajú len v Bratislave, ale aj v Košiciach, Žiline, Banskej Bystrici, Prešove, Nitre, Leviciach.

Zachovanie a prezentovanie kultúry poľskej národnostnej menšiny na Slovensku sa po roku 1989 činnosťou poľských kultúrnych ustanovizní rozšírila aj o iné formy a činnosť organizácií. Napríklad vo februári 1991 vznikol *Poľský klub Adama Mickiewicza* v Martine. V roku 1994 sa jeho členovia spojili s Poliakmi z Bratislavy a Košíc v novom združení s celoslovenskou pôsobnosťou vzniklo združenie s názvom *Poľský klub – spolok Poliakov a ich priateľov na Slovensku*, ktorý pôsobí tiež dodnes a má svoje kluby v Bratislave, Nitre, Trenčíne, Dubnici nad Váhom, v Košiciach. Za novšie založené môžeme považovať občianske združenie *Polonus*, ktoré vzniklo v roku 2007 a má svoje hlavné sídlo v Žiline a pobočku aj v Martine. Venuje sa rozvoju kultúrnej, osvetovej ako aj vzdelávacej činnosti poľskej národnostnej menšiny žijúcej na Slovensku.

Medzi tradičné aktivity a podujatia, ktoré každoročne organizujú tieto dve veľmi dobre spolupracujúce organizácie patria Dubnické dni priateľstva, spolupráce a folklóru, Dni poľskej kultúry v Košiciach, Potykajme si s Poľskom, Priateľstvo bez hraníc v Trenčíne, Stretnutie poľskej mládeže a mnohé ďalšie

Vzdelávanie detí a mládeže príslušníkov poľskej národnostnej menšiny na Slovensku je zabezpečované výlučne neziskovými organizáciami. Jedine poľská sobotno-nedeľná škola v Žiline so sídlom v Cirkevnej základnej škole Romualda Zaymusa v Žiline je evidovaná v poľskom školskom vzdelávacom systéme. Krúžok poľského jazyka pri Cirkevnom centre voľného času v Nitre ponúka taktiež výučbu poľského jazyka pre deti predškolského veku a pre žiakov prvého stupňa základnej školy. *Školské konzultačné stredisko pri Veľvyslanectve Poľskej republiky* v Bratislave pracuje na báze vzdelávania pre príslušníkov poľskej národnostnej menšiny na Slovensku. Bolo zriadené v roku 2003 pre deti pracovníkov veľvyslanectva a poľských firiem delegovaných služobne na Slovensko a pre deti z radov poľskej menšiny na Slovensku.

2. Stav a pozícia *slovenskej národnostnej menšiny žijúcej v Poľsku* má v porovnaní s poľskou menšinou žijúcou na Slovensku inú situáciu. Podľa posledného sčítania obyvateľstva v roku 2011 (ako to uvádza dizertačná práca M. Smondeka, 2014, s. 58) na území Poľska žije 3000 osôb, ktoré sa zaradili do slovenskej národnostnej menšiny³. Na základe sčítania obyvateľstva v roku 2002 slovenskú národnosť pričom uviedlo 208 osôb v rámci strediskovej obce (gminy) Jablonka, 29 osôb v rámci strediskovej obce Nižná Lipnica a 15

³ *Mniejszości narodowe i wyznaniowe, kolekcja nasza Polska 81*. Warszawa : De Agostini, 2013. s. 17.

osôb v rámci strediskovej obce Raba Wyžna. V strediskovej obci Czarny Dunajec, ku ktorej patrí Pekelník a Podsklie, na základe tohto sčítania slovenská menšina už nežije.⁴ Všetkých Slovákov (či už s poľským alebo iným občianstvom) však bolo aj podľa tohto sčítania pravdepodobne reálne viac. Zároveň sa v týchto odhadoch podľa iných informačných zdrojov zachytil údaj, že z uvedeného počtu prihlásených slovenskej menšiny iba tretina členov uviedlo slovenčinu ako svoju tzv. obcovaciu reč. Ak by sa však mala posudzovať úroveň asimilácie Slovákov napríklad na základe počtu prihlásených detí do prvého ročníka základnej školy, tak sa musí konštatovať, že je pomerne rozsiahla. Prevažná väčšina poľských Slovákov žije v poľskej časti Oravy a Spiša, teda v okresoch Tatry a Nowy Targ Malopoľského vojvodstva. Ide o územie patriace pred rokom 1918 k Uhorsku, ktorého obyvateľstvo hovoriace prechodnými poľsko-slovenskými, goralským nárečiami, ale ktoré bolo do 19. storočia národne málo uvedomelé. Práve v 19. storočí tu svoju pôsobnosť začali ako poľskí, tak aj slovenskí buditelia a výsledkom ich činnosti je aj to, že časť z príslušníkov slovenskej menšiny autochtone⁵ prijala poľskú identitu a iba časť si ponechala identitu slovenskú.

Najväčším konfliktom, ktorý pravdepodobne aj najviac ovplyvnil vzťahy Slovenska a Poľska bol spor o severné časti Slovenska – Spiš a Oravu. Odohral sa po prvej svetovej vojne, keď sa na mape strednej Európy objavili nové štáty a s nimi aj problém vymedzovania nových hraníc. Ako píše vo svojom článku Milica Majeriková-Molitoris⁶ práve „bývalá uhorsko-haličská hraničná línia bola považovaná za jednu z najstabilnejších v Európe, ale už koncom 19. storočia vznikla v kruhu poľských intelektuálov z Haliče tzv. „etnografická teória“, ktorou sa usilovali dokázať poľskú etnicitu obyvateľov obývajúcich územia severného Spiša, Oravy a Kysúc. Vychádzali pritom z predpokladu, že goralský dialekt, ktorým toto obyvateľstvo rozprávalo, je poľským dialektom, a ako taký, je teda súčasťou poľského jazyka. Keďže jazyk je základným znakom národa, tak sú jeho nositelia Poliakmi.“ Slováci obývajú región severného Spiša (14 obcí so slovenským obyvateľstvom) a hornej Oravy (12 obcí so slovenským obyvateľstvom). Tieto pôvodne čisté slovenské obce boli pričlenené k Poľsku v dôsledku dohody o úprave štátnej hranice v roku 1920 medzi vtedajšou ČSR a Poľskom na základe rozhodnutia Rady

⁴ *Deklaracje narodowościowe w gminach w 2002 roku*. Dostupné na internete: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_nsp2002_tabl4.xls (15.1.2014).

⁵ **autochtónny** (op. prist'ahovaný) – domáci, miestni, domorodí, autochtónni obyvatelia, p. aj pôvodný, ktorý je od začiatku, ktorý si zachoval všetko také, aké mal pri svojom vzniku (op. nepôvodný) podľa slovníka cudzích slov : <https://slovník.aktuality.sk/synonyma/?q=autocht%C3%B3nny>

⁶ MAJERIKOVÁ-MOLITORIS, Milica. *Česko-slovensko-poľský spor o Spiš a Oravu*. Historická revue. 2013, XXIV, č. 3, s. 6.

veľvyslancov. Podľa Jelínka⁷ (2009) definitívne boli severné hranice Slovenska určené až v roku 1924, keď delimitačná komisia (ktorú tvorili zástupcovia Francúzska, Veľkej Británie, Talianska a Japonska) pripojila späť k Československu obce Suchá Hora a Hladovka, Poľsku pripadli časti oravskej obce Nižná Lipnica a časti územia pri spišskej obci Jurgov. S riešením hraničného sporu nebola spokojná ani jedna strana. Dosiahnutý kompromis považovali mnohí poľskí i československí politici za neprijateľnú prehru.

Počas druhej svetovej vojny v období 1. Slovenskej republiky patrili tieto územia šesť rokov Slovensku a historickým vývojom vzniknuté regióny hornej a dolnej Oravy, ako aj horného a dolného Spiša, ktoré boli v tomto období zjednotené, etnicky a územne kompaktné. Napriek silným asimilačným tlakom od ukončenia 2. svetovej vojny a opätovného odtrhnutia slovenských etnických území si Slováci v Poľsku sa usilovali zachovať národné povedomie a prostredníctvom spolkových činností sa snažia udržať svoju národnú a jazykovú identitu. Obyčajne sa hlásia sa za Slovákov hovoriacich goralským nárečím.⁸ Robert Ištok⁹ (2011) o tom píše tak, že „pretenzie Poľska na časti slovenského územia boli úspešne realizované v období oslabenia Československa. Koncom roku 1938 boli k Poľsku pričlenené 4 obce na severnej Orave a Spiši, ako aj časti troch obcí na Kysuciach (spolu 226 km²). Tieto relatívne umiernené požiadavky vyplývali z úsilia udržať si náklonnosť niektorých slovenských kruhov. Tento vývoj spolu s predošlým odtrhnutím území na severe Oravy a Spiša však viedol k slovenskej politike revanšu, ktorá vyústila v podobe účasti slovenskej armády v ťažení proti Poľsku v septembri 1939 a k prechodnému pripojeniu týchto území k Slovenskému štátu. Zmluvou s Nemeckom z 21.11.1939 získalo Slovensko 720 km² sporného územia. Po oslobodení boli severná Orava a severný Spiš napriek úsiliu československej vlády na zásah Sovietskeho zväzu vrátené Poľsku na základe tzv. pražských protokolov z 20.5.1945. Tak bola obnovená poľsko-československá hranica z roku 1921.“

O období po 2. svetovej vojne Robert Ištok (2011) ďalej píše, že v povojnovom období došlo k relatívnemu zlepšeniu poľsko-československých vzťahov. Vzájomné animozity boli eliminované potrebou spolupráce v rámci komunistického bloku a presadzovaním koncepcie proletárskeho internacionalizmu. Historická

⁷ JELÍNEK, Petr. *Zahraničně-politické vztahy Československa a Polska 1918-1924*. Opava: Matice Slezská, 2009, s. 45. ISBN 97-88086887-12-8.

⁸ SMOLÍŇSKA, Teresa. Tradičný obraz Slovenska a Slováka v Poľsku: V kruhu tradičných poľských stereotypov. In: Jozef Hvišč. *SLOVENSKO-POLSKO: Bilaterálne vzťahy v procese transformácie*. Bratislava: LUFEMA, s.r.o., 2008, s. 37. ISBN 978-80-89058-26-6.

⁹ IŠTOK, Robert. *Slovensko s Poľsko: geopolitické, politologické, historické a humánogeografické súvislosti*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej Univerzity, 2011, s.49-50. ISBN 978-80-555-0472-8.

záťaž, prameniaca z hraničných sporov, ako aj udalostí v rokoch 1938 a 1945 bola postupne prekonaná. Paradoxne boli však obmedzené cezhraničné kontakty, a to aj obmedzením počtu železničných a cestných prechodov. Vzájomné kontakty boli redukované aj sprísnením režimu na spoločných hraniciach po udalostiach v Poľsku na začiatku 80. rokov minulého storočia. Po zložitých peripetiách poľsko-slovenských vzťahov došlo napokon po roku 1989 a po vzniku samostatnej Slovenskej republiky k zintenzívneniu a najmä zlepšeniu vzájomných vzťahov. Poľsko je jeden z mála štátov, kde Slováci majú priznaný status autochtónnej národnostnej menšiny, čo znamená, že ochrana ich národnostnej, jazykovej a kultúrnej identity je zabezpečená najvyššími mechanizmami záväznými v Európskej únii. Priaznivo by malo v uvedenom smere pôsobiť aj regionálne cezhraničné susedstvo 26 slovenských obcí hornej Oravy a severného Spiša so Slovenskom a organickou prepojenosťou s dolným Spišom a dolnou Oravou. Napriek týmto priaznivým činiteľom sa dá však konštatovať pomerne intenzívna asimilácia, ktorú najviac podporuje jazyková, kultúrna, hodnotová a religiózna kompatibilita a tým aj nižší stupeň „ostrážitosti a imunity“ voči prirodzenému, ale aj zámernému asimilačnému tlaku. Tomuto poznatku sa snažia prispôbiť aj do budúcnosti ciele a zámery aktuálne reprezentatívneho – *Spolku Slovákov v Poľsku*. Slováci sú teda štátom uznanou národnostnou menšinou v Poľskej republike. Podľa zákona sú jej príslušníkmi poľskí štátni občania so slovenskou národnosťou.

Oficiálnym reprezentantom Slovákov v Poľsku po II. svetovej vojne bola od roku 1957 spoločná *Kultúrna spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku* zahŕňajúca aj českú menšinu žijúcu v poľskej časti Sliezska. Až v roku 1995 si Slováci (v nových štátoprávnych pomeroch a po vzniku samostatnej Slovenskej republiky v roku 1993) vytvorili už vyššie spomenutú vlastnú reprezentatívnu organizáciu s názvom *Spolok Slovákov v Poľsku*. Sídlo má v Krakove v jednej budove s vydavateľstvom a redakciou časopisu *Život*. Združuje asi 3-tisíc členov, ktorí sú registrovaní v 28 miestnych skupinách v oboch častiach spomínaných regiónov, v mestách Krakov, Varšava a Tychy. Regionálne je členený na oblastný výbor pre Oravu a pre Spiš. Spolok Slovákov v Poľsku je strešnou organizáciou slovenskej menšiny žijúcej v Poľsku. Za svoje poslanie považuje najmä na zachovanie národného povedomia Slovákov, kultúrne tradície a jazykovú identitu. Jeho úlohou je reprezentovanie krajanov v krajaňských otázkach, v kultúrnej i školskej oblasti cez regionálne menšinové školy na Hornej Orave, v štátnych regionálnych i samosprávnych inštitúciách. Spolok má na starosti organizovanie kultúrno-vzdelávacích podujatí – napr. jazykové tábory, poznávacie zájazdy, vedomostné a recitačné súťaže, sprostredkovanie vzdelávacích a študijných aktivít na Slovensku. V mnohých obciach sú založené aj miestne klubovne Spolku Slovákov. Okrem toho boli postupne zakladané *miestne odbory Matice slovenskej* na Orave a Spiši s podpornou pomocou miestnych odborov Matice slovenskej na Slovensku zo susedných regiónov a jej ústredia v Martine.

Život Slovákov v Poľku úzko súvisí s cirkevným životom. Po druhej svetovej vojne a hlavne v 60. rokoch minulého storočia sa poľská cirkev podieľala sčasti aj na značnej asimilácii – polonizácii slovenského obyvateľstva. Preto po roku 1990 s určením pre slovenskú menšinu vznikol v Poľsku aj filiálny *Spolok sv. Vojtecha*, ktorý má okolo 500 členov a nadväzuje na náboženskú činnosť a aktivity.

Ako uvádza Smondek k citeľnému pozdvihnutiu duchovného života veľmi prispela činnosť Spolku sv. Vojtecha. Krajanovia žijúci v Poľsku poukazujú na potrebu rozšírenia a obnovenia slovenských bohoslužieb a farností aj v ďalších obciach, kde žijú Slováci. Oficiálne sa aj v minulosti obrátili s takouto žiadosťou na Krakovskú metropolitnú úniu. Žiadali to Slováci v Podvľku (kostol sv. Martina) a v Chyžnom (kostol sv. Anny), kde sú bohoslužby len v poľštine. (Smondek, 2014, s. 54)

Dá sa však celkovo konštatovať, že novodobé politické zmeny a pomery po r. 1989 sa priaznivo odrážali aj v poľsko – slovenských vzťahoch. V r. 1991 bolo vypracované *Memorandum slovenskej menšiny*, v ktorom sa žiadalo rešpektovanie národnostných práv Slovákov žijúcich v Poľsku. Na základe požiadaviek Memoranda sa zdôrazňovalo zavedenie slovenských (katolíckych) bohoslužieb v niektorých obciach na Hornej Orave. Zvlášť naliehavo bolo potrebné vyriešiť aj problémy regionálneho menšinového slovenského školstva na území Poľska.

Osobitnou kapitolou v poľsko – slovenských vzťahoch je **oblasť vzdelávania a menšinového národnostného školstva**, ktorá má svoje vlastné historické pozadie. Historické archívy hovoria o tom, že oficiálne vyučovanie slovenčiny na poľskom území začalo v školskom roku 1951/1952, keď sa v oravskej Jablonke otvorilo *Slovenské všeobecnovzdelávacie lýceum s vyučovacím jazykom poľským a slovenským*. O desať rokov neskôr – v školskom roku 1961/1962 – vychádzali z neho poslední absolventi, ktorí ešte maturovali zo všetkých odborných predmetov v slovenčine.

Čo sa týka hodnotenia zapojenia Slovákov do oblasti vedy a výskumu v Poľsku treba uviesť, že táto oblasť nie je predmetom systematickej činnosti žiadnej organizácie Slovákov Poľsku. Viacerí krajanovia samostatne pôsobia v poľských inštitúciách, v podnikoch a univerzitách ako vedecko-výskumní pracovníci.

Najvýznamnejším periodikom Slovákov žijúcich v Poľsku je v súčasnosti ich spoločensko-kultúrny mesačník *Život* (čo sme už spomenuli vyššie). Pravidelne vychádza na 36 stranách v náklade 2 300 výtlačkov. Časopis *Život* je zasielaný do viacerých európskych štátov, USA, Kanady. V súčasnosti patrí k obsahovo a ilustračne najbohatším časopisom pravidelné vychádzajúcim mimo hraníc Slovenska. Spolok tlačí časopis vo vlastnej tlačiarňi vybudovanej aj za podpory slovenskej vlády.

V mediálnom priestore rozhlasové vysielanie zatiaľ nijaká stanica neponúkla slovenským krajanom pravidelné regionálne vysielanie. V poľskom vysielaní sa správy o významnejších podujatiach Spolku Slovákov v Poľku objavujú iba spo-

radicky. Krakovská televízia má od roku 1994 vo svojom programe jedenkrát týždenne cyklus reportáží *U siebie* (U nás), ktorý je venovaný národnostným menšinám v južnom Poľsku. Reportáže však sú v poľskom jazyku, slovenčina zaznieva v piesňach, umeleckých pásmach a pri príležitostných rozhovoroch s poľskými Slovákami.

3. *Prehľad vývoja histórie školstva na hornej Orave¹⁰ od obdobia Rakúsko – Uhorska po súčasnosť*

Snahu o založenie prvej školy na hornej Orave, konkrétne v Orávke, nájdeme už v polovici 17. storočia. Jozef Gebura v kapitole Katolícka misia na Orave uvádza, že v roku 1651 bol na rozkaz kráľa poukázaný „pľac pre kostol a školu“.¹¹ Avšak hodnovernejšie údaje nám poskytujú až kanonické vizitácie z prvej polovice 19. storočia. Vďaka nim sa dozvedáme, že školy na tomto území boli zakladané v druhej polovici 18. storočia, ako napríklad v Nižnej Lipnici v roku 1758, alebo v Hornom Pekelníku. Väčšina škôl bola cirkevná, v niektorých obciach existovali aj ľudové obecné školy, v Chyžnom dokonca dve. Na celej Orave však boli len dve obce s obecnými školami, okrem Chyžného ešte aj obec Kňažia. Až na prelome 19. a 20. storočia dochádza pod vplyvom maďarizácie k zoštatneniu niektorých škôl¹² V období pred pripojením Hornej Oravy (aj spolu so Suchou Horou a Hladovkou) k Poľsku. Na tomto území bolo celkovo 30 škôl, z toho päť štátnych (tri v Hornej Zubrici a dve v Chyžnom), osem obecných (štyri v Jablonke, tri v Hornej Lipnici a jedna v Dolnej Zubrici) a sedemnást' rímskokatolíckych škôl (päť v Dolnej Lipnici, po dve v Pekelníku a Podvlku a po jednej v Bukovine-Podsklí, Harkabúze, Hladovke, Hornej Zubrici, Jablonke, Orávke, Srní a Suchej Hore). Na všetkých sa do skončenia I. svetovej vojny v roku 1918 vyučovalo po slovensky a po zvyšujúcom sa maďarizačnom tlaku čoraz viac predmetov v maďarčine.¹³

¹⁰ Vychádzame z prezentácie výsledkov historickej analýzy v dizertačnej práci Mgr. Mariána Smondeka, PhD., ktorá sa zaoberala problematikou vzťahu rodiny a školy v kontexte vplyvu školského prostredia na udržanie národnej identity slovenských menšinových obyvateľov žijúcich na Hornej Orave v Poľsku. Autor sa venuje historickým súvislostiam, ktoré sa v konečnom dôsledku odrážali v štátnej vzdelávacej politike voči menšinám v Poľsku nielen v minulosti, ale sú súčasťou školskej politiky a pomerov v školskej sústave v Poľskej republike aj v súčasnosti. Dizertačná práca ozrejmuje históriu slovenskej národnostnej menšiny, podmienky vzniku i postupného zániku slovenského menšinového školstva. Zamýšľa sa nad významom a rolou menšinovej školy v národnostne zmiešanom prihraničnom prostredí.

¹¹ ŠTEPITOVÁ, O.: *Príspevok k dejinám oravského školstva*. Dolný Kubín : Oravská knižnica Antona Habovštiaka, 2006. s. 233.

¹² MICHALIČKA, V.: *Dejiny oravského školstva do roku 1918*. Bratislava : Ústav informácií a prognóz školstva 2001. s. 81-83.

¹³ MAJERIKOVÁ-MOLITORIS M.: *Z dejín hornej Oravy XII*. In: *Život*. roč. 54, 2012, č. 8 (650), s.12.

V medzivojnovom období na Orave, ale i na Spiši väčšina škôl v jednotlivých obciach bola v roku 1920 pod cirkevnou správou a tieto územia až do roku 1925 patrili do jurisdikcie Spišskej kapituly, teda boli pod správou slovenského biskupa. Poľský školský systém však cirkevné školy nepoznal, pretože v Poľsku boli všetky školy štátne. A preto už 2. septembra 1920 prevzala poľská správa existujúce školstvo pod svoje vedenie.¹⁴

Vyvolalo to značné napätie v poľsko – slovenských vzťahoch. Poľsko vypovedalo slovenských učiteľov, zrušilo všetky slovenské školy a začalo presadzovať tvrdú polonizačnú politiku tým, že zakázalo používať slovenský jazyk doma, ako i v úradnom a verejnom styku.¹⁵ Týmto Poľská republika ignorovala Malú versailskú dohodu zo dňa 28. júna 1919, ktorá zavazovala Poľsko k ochrane národnostných a iných menšín.¹⁶ To sa však stretlo s odporom zo strany slovenského obyvateľstva. Rodičia odmietali posielat' deti do poľských škôl. Úrady tento odmietavý postoj postupne odstraňovali rôznymi represáliami a peňažnými pokutami.¹⁷ Nakoniec sa v roku 1920 predsa len podarilo na hornej Orave otvoriť 25 škôl, ale boli aj obce, kde sa nevyučovalo vôbec. V Podsklí začalo vyučovanie až v marci 1922. Neskôr sa pravdepodobne začalo vyučovať aj v Podsmí.¹⁸ Síce prístup k slovenskej literatúre bol v školách plne zamedzený, Slováci si našli spôsob, ako vyučovať v materčine a mať prístup k slovenskému jazyku po domácnostiach vďaka čítaniu slovenskej literatúry, ktorú dodával predovšetkým Spolok sv. Vojtecha so sídlom na Slovensku v Trnave. Istý odmäk v prístupe k Slovákom naznačila reforma z roku 1933, ktorá odporúčala v gymnáziách a lýceách zavedenie ako nepovinného predmetu jazyka najbližšieho susedného národa. V dôsledku zavedenia reformy sa na novotargskom gymnáziu a lýceu vyučoval v rokoch 1933 –1939 slovenský a český jazyk.

Situácia sa na Orave výrazne zmenila po vypuknutí druhej svetovej vojny. Slovenské vojská obsadili Hornú Oravu a územie bolo inkorporované k samos-

¹⁴ ROZSZKOWSKI, M. J.: *Polskie zabiegi o przyłączenie Spiszu i pierwsze lata przynależności północnej części tej ziemi do Rzeczypospolitej (1918-1925)*. In: *Terra Scepusiensis*. Levoča – Wrocław, 2003. s. 839-841.

¹⁵ GAREK, M.: *Horná Orava a severný Spiš v rokoch 1945-1947*. In: MOLITORIS, Ľ. (ed.): *Almanach Slovincy w Polsce XI*. Kraków : Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Czechów i Słowaków w Polsce, 2007. s. 177.

¹⁶ CIĄGWA, J.: *K dejinám Slovincov v Poľsku a k ich kultúrnemu vývinu*. In MOLITORIS, Ľ. (ed.): *Almanach Slovincy w Polsce I*. Kraków : Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Czechów i Słowaków w Polsce, 1993. s. 7.

¹⁷ BIELOVODSKÝ, A. [Miškovič, A.]: *Severné hranice Slovenska*. Bratislava : Ústredná správa Slovenskej ligy, 1946. s. 135.

¹⁸ MAJERIKOVÁ-MOLITORIS, M.: *Z dejín hornej Oravy XII*. In: *Život*. roč. 54, 2012, č. 8 (650), s.14.

tatnej Slovenskej republiky (štátu). Od septembra 1939 prevzali jednotlivé školy slovenskí učitelia, ktorí na základe dekrétov vydaných Školským inšpektorátom v Dolnom Kubíne boli vymenovaní za ich správcov. Organizovanie školského vyučovania v týchto prihraničných školách sa však ani za Slovenského štátu nezaobišlo bez problémov. Najväčším problémom bola personálna otázka, pretože na počet detí v jednotlivých obciach tu pôsobilo málo učiteľov. Ani jedna škola na Orave nemala dostatok učiteľov. Uviest' sa môžu ako príklady z týchto obcí: Pekelník – 265 žiakov učili dvaja učitelia, Bukovina – Podsklie 170 žiakov učili štyria učitelia,¹⁹ Srnie – 104 žiakov učili dvaja učitelia, Nižná Zubrica – 153 žiakov učili traja učitelia, Nižná Lipnica – 173 žiakov vyučovali traja učitelia, Orávka – 145 žiakov vyučovali traja učitelia.²⁰ Napriek tomuto stavu z hľadiska počtu učiteľov k týmto problémom pribudla aj ťažkosť s hľadaním ubytovania pre učiteľov. Bolo potrebné zainvestovať do opravy školských budov, pretože boli v zlom stave. Počet tried nestačil na počet pripadajúcich školopovinných detí. Nedostatok vyučujúcich sa nakoniec riešil na viacerých školách striedavým vyučovaním. Problém nastal aj s aktualizovanými učebnicami, slovenskými školskými pomôckami a slovenskými knihami vôbec. Ďalším problémom bol aj systém spravovania škôl. Slovenská správa sa v roku 1940 prikláňala k tomu, aby školy, ktoré boli do roku 1920 cirkevné, prešli opäť pod správu cirkvi aj teraz. S tým usporiadaním z dôvodu štátneho financovania škôl nesúhlasili niektorí obyvatelia. O takúto zmenu nemali záujem ani niektorí duchovní správcovia. Spolu bolo na Orave 25 škôl a na základe archívnych zistení vieme, že boli cirkevnej správe podriadené len tie, ktoré boli pod ňou pred rokom 1920. V Dolnej Zubrici bola počas vojny v roku 1940 založená *ľudová škola hospodárska*. Zároveň bola v tom istom roku v Jablonke sa zriadila nová *meštianska škola* pre hornú Oravu. V prvom školskom roku sa v meštianke učilo 99 žiakov. V meštianke učili 3 pedagógovia. V školskom roku 1944/1945 zriadili pri meštianskej škole v Jablonke taktiež *dočasný jednoročný učebný kurz pre pedagógov*.²¹ Na Orave v roku 1944 študovalo 3639 žiakov v 80 triedach. Na základe nariadenia Slovenskej národnej rady zo dňa 6. septembra 1944 boli všetky školy opätovne

¹⁹ GAREK, M.: *Školstvo na území hornej Oravy v rokoch 1939-1945*. In: SOKOLOVIČ, P. (ed.): *Život v Slovenskej republike. Slovenská republika 1939-1945 očami mladých historikov IX*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2010. s. 224.

²⁰ HOJOVÁ, M.: *K problematike školstva na hornej Orave v rokoch 1939 – 1945*. In: MOLITORIS, E. (ed.): *Almanach Slováci v Poľsku XIV*. Kraków : Towarzystwo Słowaków w Polsce – Zarząd Główny, 2013. s. 141

²¹ GAREK, M.: *Školstvo na území hornej Oravy v rokoch 1939-1945*. In: SOKOLOVIČ, P. (ed.): *Život v Slovenskej republike. Slovenská republika 1939-1945 očami mladých historikov IX*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2010. s. 225.

zoštatnené. Slovenské školstvo pôsobilo na hornej Orave do konca školského roku 1944/1945.²²

Vývin školstva a školskej politiky v povojnovom období zaznamenal opäť veľké zmeny a nové usporiadanie pomerov. Jedným z prvých opatrení bolo, že sa obce na hornej Orave i severnom Spiši opätovne pripojili k Poľsku. Nastolenie nových pravidiel a poriadku sprevádzali nie malé problémy. Pre ďalší vývin slovenského menšinového školstva to boli opatrenia takmer likvidačné. V septembri 1945 pristúpila poľská strana k otvoreniu len poľských škôl s príkazom vysídlenia všetkých slovenských učiteľov. Okrem toho, že sa podarilo otvoriť na Orave len 18 základných škôl z 27-tich, v týchto poľských školách chýbali aj kvalifikovaní učitelia. Otázka menšinového školstva nemala vôbec priority a slovenskí rodičia sa aj sami často bránili asimilačnej polonizácii. Viacerí študenti z hornej Oravy preto aj po pripojení obcí k Poľsku naďalej dochádzali do škôl na Slovensku. Učili sa na gymnáziu v Trstenej, Trnave, Rožňave, Bratislave, Banskej Bystrici, Kláštore pod Znievom, v meštianskej škole v Tvrdošíne, Levoči i na štátnych ľudových školách v blízkom pohraničí. Viacero študentov navštevovalo aj československé univerzity.

Nová kapitola slovenského školstva na Hornej Orave sa otvorila po podpísaní *Zmluvy o priateľstve a vzájomnej pomoci medzi Československou republikou a Poľskou republikou* zo dňa 10. marca 1947, spolu s ktorou bol prijatý aj dodatkový protokol, do ktorého bola na základe princípu reciprocit zahrnutá aj otázka menšinového školstva. Toľko z výberu pohľadov na históriu menšinového (slovenského) regionálneho školstva na Hornej Orave.

Záverom treba sumarizovať poznanie, že Poľská i Slovenská republika sú autonómne a suverénne štáty začlenené do zjednotených európskych organizácií a štruktúr Európskej únie. Vstup Poľska a Slovenska do Európskej únie priniesol nové impulzy pre rozvoj cezhraničnej spolupráce a zároveň otvoril nové možnosti financovania spoločných projektov a to aj v rámci programov Európskej únie určených všeobecne pre kultúru a zvlášť pre školstvo, vzdelávanie. Potreba rozvoja menšinového školstva z pohľadu pozdvihnutia národnej identity a národného povedomia nie je tak v popredí ako v minulosti. To sa odráža aj v aktuálnych trendoch v prístupe k menšinovým školám na Hornej Orave (Purchla, Vášaryová, 2008). V súčasnosti základné školy s vyučovacím jazykom slovenským v Poľsku existujú len dve – v Novej Belej a Jablonke, pričom slovenčina sa vyučuje len na prvom stupni (1. – 4. roč.). Vo vyšších ročníkoch sa

²² GAREK, M.: *Horná Orava a severný Spiš v rokoch 1945-1947*. In: MOLITORIS, L. (ed.): *Almanach Slowacy w Polsce XI*. Kraków : Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Czechów i Słowaków w Polsce, 2007. s. 178-179.

v slovenskom jazyku vyučujú iba niektoré predmety. V ďalších 25 základných školách sa slovenčina učí ako povinný jazyk len na základe rozhodnutia rodičov. Sumárne sa v súčasnosti slovenský jazyk v týchto menšinových školách Hornej Oravy učí celkovo do 650 žiakov. So zabezpečením vyučovania sú problémy hlavne pre to, že v školách je málo slovenských učiteľov. A zase naopak kde učitelia sú, tam často nie je dostatočný počet zapísaných detí. Najnovšie práve pre nezaujím rodičov sa ukončilo vyučovanie slovenčiny aj v školách v Podvlku a v Chyžnom. V strednom školstve je jedinou možnosťou pre deti krajanov spomínané lýceum v Jablonke, kde sa slovenčinu učí aktuálne 48 študentov. V triede – I.C ich je 14, v II. B 16, v III. C 12 a v maturitnej IV. C triede je 6 študentov, ktorí budú maturovať v slovenskom jazyku. Slovenčina sa tu učí fakultatívne 3 hodiny týždenne. Ani jeden z týchto maturantov však neplánuje študovať na Slovensku.

Formou vysokoškolského štúdia sa slovenský jazyk vyučuje na Jagellonskej univerzite v Krakove. Deti krajanov majú po skončení základnej školy možnosť študovať na školách na Slovensku, pričom štipendia poskytuje Ministerstvo školstva SR. Od polovice 70. rokov 20. storočia doteraz absolvovalo slovenské stredné a vysoké školy približne 50 študentov. Väčšina maturantov pokračovala vo vysokoškolskom štúdiu na Slovensku. Niekoľko absolventov vysokých škôl ho ukončilo s doktorským titulom a po návrate späť skvalitnili základňu komunity slovenskej inteligencie v Poľsku. Z aktuálnych údajov o stave menšinových škôl na území Spiša a Oravy vyplýva (Majeriková – Molitoris, 2020, s. 2-6), že v školskom roku 2020/2021 sa na Spiši otvorilo 6 menšinových škôl v ktorých sa vyučuje slovenčina - v Jurgove, Krempachoch, Novej Belej, Vyšných Lapšoch, Kacvíně a v Nedeci. Na Orave pokračujú žiaci vo vyučovaní slovenčiny na základnej škole v Podvlku a potešujúcou správou je, že sa vyučovanie slovenského jazyka obnovilo aj vo Veľkej Lipnici – Prívarovke. Celkovo sa v tomto školskom roku na spišských a oravských základných školách učí slovenčinu v Poľsku 209 žiakov.

LITERATÚRA

- BIELOVODSKÝ, A. [Miškovič, A.]: *Severné hranice Slovenska*. Bratislava : Ústredná správa Slovenskej ligy, 1946. s. 135.
- CIĄGWA, J.: *K dejinám Slovákov v Poľsku a k ich kultúrnemu vývinu*. In MOLITORIS, E. (ed.): *Almanach Słowacy w Polsce I*. Kraków : Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Czechów i Słowaków w Polsce, 1993. s. 7.
- GAREK, M.: *Školstvo na území hornej Oravy v rokoch 1939-1945*. In: SOKOLOVIČ, P. (ed.): *Život v Slovenskej republike. Slovenská republika 1939-1945 očami mladých historikov IX*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2010.

-
- HOJOVÁ, M.: *K problematike školstva na hornej Orave v rokoch 1939 – 1945*. In: MOLITORIS, E. (ed.): *Almanach Slováci v Poľsku XIV*. Kraków : Towarzystwo Słowaków w Polsce – Zarząd Główny, 2013.
- HUBA, Peter. *HISTÓRIA A SÚČASNOSŤ: Medzinárodná spolupráca*. Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne. 2010. ISBN 978-80-89099-25-2.
- HVIŠČ, Jozef. *SLOVENSKO-POLSKO: Bilaterálne vzťahy v procese transformácie*. Bratislava: LUFEMA, 2008. ISBN 978-80-8905826-6.
- IŠTOK, R.: *SLOVENSKO A POLSKO: geopolitické, politologické, historické a humanogeografické súvislosti*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej Univerzity, 2011. ISBN 978-80-555-0472-8.
- JELÍNEK, P.: *Zahraničně-politické vztahy Československa a Polska 1918-1924*. Opava: Matices Slezská, 2009. ISBN 978-80-86887-12-8.
- KAMIŃSKI, M. K. – ZACHARIAS, M. J.: *Polityka zagraniczna Rzeczypospolitej Polskiej 1918-1939*. Warszawa : LTW, 1998, 315 s. ISBN 83-901583-9-6.
- KAMIŃSKI, M. K.: *Konflikt polsko-czeski 1918-1921*. Warszawa: Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk: Wydaw. Neriton, 2001. 476 s. ISBN 83-88973-05-3
- KAMIŃSKI, M. K.: *Polsko – czechoslowackie stosunki polityczne 1945 – 1948*. Warszawa: Państwowe Wydaw. Naukowe, 1990. 407 s. ISBN 83-01-08586-X
- KAMIŃSKI, M. K.: *W obliczu sowieckiego ekspansjonizmu: Polska i Czechosłowacja w polityce Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii: 1945-1948*. Warszawa: Instytut Historii PAN: Wydawnictwo Neriton 2005. 375 s. ISBN 83-88909-40-1.
- MAJERIKOVÁ-MOLITORIS, M.: *Z dejín hornej Oravy XII*. In: *Život*. roč. 54, 2012, č. 8 (650), s.14.
- MAJERIKOVÁ-MOLITORIS, M.: *Česko-slovensko-poľský spor o Spiš a Oravu*. Historická revue. 2013, XXIV, č. 3, s. 6-10. DOI: 1335-6550.
- MATRAS, H. *Desaťročie 2001-2010 vstup do nového milénia: Čo je to cezhraničné priateľstvo nič iné ako...* Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne. 2011. ISBN 978-80-89099-26-9.
- MICHALIČKA, V.: *Dejiny oravského školstva do roku 1918*. Bratislava : Ústav informácií a prognóz školstva 2001. s. 81-83.
- MOLITORIS, E. (ed.): *Almanach Słowacy w Polsce XI*. Kraków : Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Czechów i Słowaków w Polsce, 2007. s. 178-179.
- PURCHLA, J.-VÁŠARYOVÁ, M.: *Kto sú Slováci?: História Kultúra Identita*. Krakov: Medzinárodné centrum kultúry v Krakove, 2006. ISBN 83-89273-30-6.
- PURCHLA, J.- VÁŠARYOVÁ, M.: *Modele mecenatu państwa wobec integracji europejskiej: Doświadczenie Polski i Słowacji*. Kraków: Międzynarodowe Centrum Kultury, 2008. ISBN 978-83-89273-57-4.
- SMOLIŃSKA, T.: *Tradičný obraz Slovenska a Slováka v Poľsku: V kruhu tradičných poľských stereotypov*. In: HVIŠČ, Jozef. *SLOVENSKO-POLSKO: Bilaterálne vzťahy v procese transformácie*. Bratislava: LUFEMA, 2008. ISBN 978-80-8905826-6.

-
- SMONDEK, M. : *Slovenské menšinové školstvo na Hornej Orave*. Dizertačná práca. Bratislava: Univerzita Komenského, Filozofická fakulta, 2014, 141 s.
- SLOVENSKO-POLSKO: Bilaterálne vzťahy v procese transformácie*. Bratislava: LUFEMA, s.r.o., 2008, ISBN 978-80-89058-26-6.
- SOKOLOVIČ, P. (ed.): *Život v Slovenskej republike. Slovenská republika 1939-1945 očami mladých historikov IX*. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2010.
- ŠTEPITOVÁ, O.: *Príspevok k dejinám oravského školstva*. Dolný Kubín : Oravská knižnica Antona Habovštiaka, 2006.

SUMMARY

The study deals with the position of minority (Slovak) education in the Upper Orava region in Poland. The situation and overall state of development of minority education is evaluated mainly from the perspective of historical development of social conditions, which influenced not only the school policy, but in some aspects, it also reflected the wider understood development of pedagogical thinking in Poland. During roughly more than two centuries (from the 18th century to the present), a number of historical milestones in border Polish - Slovak relations took place, which also affected the functioning of Slovak minority schools in Poland. It is reflected the territorial and language dispute in them, that affects mainly the national identity of the Slovaks. The paper reflects on the meaning and mission of regional minority schools in this border area of Poland. It emphasizes their unifying role, promoting good coexistence and the formation of an honest and civic open national (ethnic) identity of Slovaks living in Poland in the Upper Orava region.

Keywords: regional minority education in Horná Orava, Poland, historical milestones, function of minority schools

Prof. PhDr. Mária Potočárová, PhD.
Katedra pedagogiky a andragogiky
Filozofická fakulta UK Bratislava
Gondova 2
814 99 Bratislava
Slovenská republika
potocarova@uniba.sk